

Eesmärk ja lühikirjeldus: Kallastel, Peipsi järve kaldal toimuva programmi eesmärgiks on tutvuda pääsukeste (eelkõige kalda-, aga ka räästa- ja suitsupääsuke) eluringi, käitumise ja pesitsemisega ning suunata osalejaid mõistma inimese keskkonnasõbraliku käitumise tähtsust. Programm sisaldab mängulisi tegevusi ja ülesandeid looduses, millega arendatakse märkamisoskust ja pakutakse huvi tekitavaid elamusi. Osalejad saavad binokli kasutamise kogemuse. Kuna programm toimub Peipsi kaldal Kallastel, siis on lühidalt jutuks nii Peipsi järv kui liivakivipaljand.

Peale õppeprogrammi läbimist õppija:

- 1) mõistab lindude erilisust ja vajadust neid kaitsta
- 2) oskab vaadelda, märgata erinevusi ja sarnasusi ning kirjeldada Eesti pääsuke, sh neid ära tunda ja nimetada
- 3) oskab kasutada binoklit
- 4) teab, kuidas tema oma käitumisega võib mõjutada keskkonda, sh lindude (eriti pääsukeste) elutingimusi

Peale õppeprogrammi läbimist on õppija täiendanud oma väärtuspädevust - suudab tajuda ja väärtustada oma seotust teiste inimeste ja loodusega, samuti sotsiaalset- ning suhtluspädevust (oskab end selgelt ja asjakohaselt väljendada).

Võtmesõnad: linnud, järv, liivakivi, elurikkus

Sihtgrupp: lasteaegade vanemad rühmad, 1.-2.klass

Grupi suurus: kuni 16 lasteaialast (kui ei ole kokku lepitud teisiti); kuni 24 õpilast

Keel: eesti keel

Toimumiskoht: Kallaste linnas Peipsi kaldal, liivakivipaljandi ümbruses (kaldapääsukeste pesitsuspaigad) ja Peipsiga piirneval tänaval (räästapääsukeste pesitsuspaigad)

Kestus ja läbiviimise aeg: 1,5 h ja mai keskpaik-juuni

Seos õppekavaga:

Lasteaed: programm toetab koolieelse lasteasutuse RÕKi valdkonna Mina ja keskkond eesmärkide saavutamist, sh tervikliku maailmatunnetuse, keskkonnahoidliku mõtteviisi kujundamist, looduse nähtuste ja muutuste märkamist. Programm aitab kaasa ka RÕKi valdkondade keele ja kõne eesmärkide saavutamisele.

Programm aitab kaasa I kooliastme loodusõpetuse ainekavas toodud õpitulemuste saavutamisele, sh sellele, et õpilane tunneks huvi looduse ja selle uurimise vastu ning märkaks looduse ilu ja erilisust.

Loodusõpetus: Aastaajad; Inimese meeled ja avastamine; Elus ja eluta; Organismid ja elupaigad
Organismide rühmad ja kooselu.

Vahendid: binoklid, pildid (linnud ja linnupesad: kaldapääsuke, suitsupääsuke, räästapääsuke; pääsukeste eristamine; Kallaste endine vapp), linnuhääled (mobiilirakendus, raamat vm); peitusemängu rekvisiidid; pesaargude pikkuse näidispaelad; nõör aastaaegade mänguks; väikesed kotid õpilaste ranna-aarete jaoks, prügikott.

Tegevused

Programm toimub ainult õues. Algas Kallaste peaväljakult. Retke täpne marsruut sõltub Peipsi järve veetasemest ja ilmaoludest, retke pikkus on orienteeruvalt 1 km.

Juhendaja jälgib ajakava ning grupi eripära ning kohandab vastavalt tegevusi/ajakava. Õpilastele mõeldud programm sisaldab endas rohkem arutelusid.

Häälestus ja sissejuhatus, sh päeva tegevuskava ja käitumisreeglite (ohutus liivakivi juures, järve ääres) selgitamine. Väidete mäng (10 min)

1. Eesti pääsukesed – mõistatuste arvamine, piltide vaatlus ja liiginimede pakkumine (10 min)
2. Binoklite kasutamise õppimine, esmane vaatlus (10 min)
3. Retk mööda tänavat räästapääsukeste pesade juurde. Teiste linnuliikide pesade otsimine/märkamine, õpilaste puhul pesituspaikade loendamine.
Eri pääsukeseliikide otsimine/märkamine (15 min)
4. Retk Peipsi kaldale liivakivipaljandi juurde. Tutvumine mängude ja ülesannete abil kaldapääsukeste, nende eluringi ja pesitsuskohaga. Pääsukeste vaatlus. Retke jooksul tehakse peatuseid eri tegevusteks (35 min).
  - a. Millal on sinu sünnipäev? Millal pääsukese sünnipäev?
Juhendaja eestvedamisel joonistatakse liivale aastaring või kasutatakse selle markeerimiseks nõõre, lisaks aastaajale võimalikult omane sümbol loodusest (otsitakse kohapeal). Lasteaialaste aastaajad ja võimalusel kuud, õpilastel kuude kaupa – osalejad leivad oma koha, seejärel ühisarutelu.
  - b. Kui pikk on kaldapääsukese pesaurg? Ära arvamisel kasutatakse vastava pikkusega nõõre. Ühisarutelu pesitsuspaikade teemal.
  - c. Ranna-aarete otsimine – mida leidub rannal, kas see on kuidagi pääsukestega/lindudega seotud
  - d. Liivakivipaljandilt kraapetekstide lugemine, arutlus liivakivisse kraapimise mõjudest ja eetilisusest
  - e. Vaikselt, silmad kinni loodushälte, sh kaldapääsukeste hääled, kuulamine
  - f. Jooksvalt toimub prügi korjamine rannast (prügikott juhendajal kaasas).

Kokkuvõte ja tagasiside (10 min)

Osalejatelt küsitakse suulist tagasisidet (Mis oli huvitav? Mida teada said?) või tehakse mõni mäng, õpetajal palutakse hiljem täita e-tagasisidevorm.

Programmi autor: Eeva Kirsipuu-Vadi, *Peipsi Koostöö Keskus*

Programmi juhendajad: Eeva Kirsipuu-Vadi on lõpetanud TÜ-s kasvatusteaduse eriala ning ka keskkonnakorralduse ja planeerimise õppe; Peipsi KK juhendaja alates 2007. a

Aire Orula on lõpetanud EMÜ põllumajandussaaduste tootmine ja turustamine, Luua Metsanduskool retkejuhtimine; Tartu loodumaja õpetaja alates 2010. a.

Juhis õpetajale:

Enne programmile tulekut:

- Eelhäälestama lapsed/õpilased õppeprogrammile ja lindude teemale, juhendajaga rääkima läbi, kas on mingeid eriootusi programmile
- Programm toimub ainult õues, vajalik ilmastikukindel riietus ja märjas rohus ning liivas kõndimiseks sobivad jalanõud – on väga oluline see info edastada õpilastele ja vanematele.
- Juhul, kui õppijate seas on liikumispuudega õpilasi, palume sellest juhendajat informeerida, et saaks ühiselt läbi mõelda retke täpse teekonna. Programm toimub osaliselt Peipsi liivarannas, mis ei ole sobilik ratastoolis liikumiseks.

Õppeprogrammi ajal: ootame eelkõige erivajadustega õpilaste õppimise toetamist, kuid ka empaatilist õppeprotsessi toetamist vastavalt vajadusele.

Peale programmi: järgneva(te)l päeva(de)l on vajalik lasteaias/koolis teema kinnistamine.